

EIKÄ

JUKKA BEHM

YKSIKÄÄN

JOKA

HÄNEEN

USKOO

TAMMI

Jukka Behm

*Eikä yksikään
joka häneen uskoo*

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ

tammi

75 VUOTTA

HELSINKI

*Antille, vanhimmalle ystävälleni,
ensimmäiselle meistä, joka astui
rajan yli.*

Kiitän tuesta Suomen Kulttuurirahaston
Kymenlaakson rahastoa ja Taiteen edistämiskeskusta.

Kaupunkia, johon kirjan tapahtumat sijoittuvat, ei ole olemassa.

Kaikki romaanissa esiintyvät henkilöt ovat keksittyjä.

Seurakunta, josta kirjassa kerrotaan, ei ole seurakunta,
jonka ajattelet sen olevan.

© JUKKA BEHM JA KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI 2018

ISBN 978-952-04-0156-6

PAINETTU EU:SSA

*”Mutta joka viettelee yhden näistä
pienistä, jotka uskovat minuun,
sen olisi parempi, että myllynkivi
ripustettaisiin hänen kaulaansa
ja hänet upotettaisiin meren
syvyyteen.”*

EVANKELIUMI MATTEUKSEN
MUKAAN, 18:6. / XII YLEISEN
KIRKOLLISKOKOUKSEN VUONNA 1938
KÄYTÄNTÖÖN OTTAMA SUOMENOS.

*Tantum religio potuit suadere
malorum.*

(NIIN SUURIIN KAUHEUKSIIN ON
USKONTO SAATTANUT KEHOTAA.)

TAMMIKUU 1992

Ilmoitus Rauno Cajanderin katoamisesta julkaistiin paikallis-lehdessä pari viikkoa sen jälkeen, kun olimme jättäneet hänet avantoon. Tom oli ollut meistä se, joka laski kannen jäähän sahattuun reiän päälle, ja Tobias se, joka seisoi tikkaiden edessä ja esti Cajanderia nousemasta takaisin laiturille. Minun tehtävänäni oli varmistaa, ettei kukaan tulisi sinä hyytävänä pakkasiltana leirikeskuksen rantaan korkeiden lumivallien muodostamaa raittia pitkin. Me olimme suunnitelleet teon yhdessä, ja me kaikki kolme olimme yhtä syyllisiä fysiikan ja kemian opettajamme kuolemaan.

Mustavalkoinen kuva Raunosta oli painettu sanomalehden oikeaan alakulmaan kapealle palstalle, johon koottiin pieniä uutisia kolareista, kolhituista autoista, kiinni jääneistä rattijuopoista, tulipaloista, pahoinpitelyistä ja väkivaltaisista kuolemista. Yleensä niiden yhteydessä ei ollut valokuvia, mutta äitini lukiessa lehteä aamiaispöydässä huomasin opettajani ylösalaisin olevat kasvot; sivuilta pääläen suojaksi kammatut hiussuortuvat näyttivät muodostavan harvan parran hänen leukansa ympärille. Ihminen vaikuttaa usein huonovointiselta passikuvassaan (Raunon tapauksessa kyseessä oli tosin kiertävän koulukuvaajan näppäämä otos), etenkin jos kuva on väärinpäin. Jos en olisi tiennyt, mitä oli tapahtunut, olisin luultavasti naurahtanut.

Äitini selasi sanomalehteä hajamielisenä ja joi maitokahvia lahjaksi saamastaan tummanruskeasta kupista, jossa luki

hänen nimensä. Hänen paahtoleipänsä murentuessa hiljalleen Cajanderin kasvojen päälle ajattelin kaiken olevan pian ohi. Että oli vain ajan kysymys, milloin paljastuisimme.

Uskon että jokainen tietää vihlaisun, joka tuntuu koko kehossa, kun luulee tippuvansa korkealta. Kun kylmä tikari työnnettäisiin sydämeen ja vedettäisiin sieltä pois. Siltä minusta tuntui lusikoidessani mansikkajugurttia ja toivoesani, että äiti kääntäisi sivua, mutta tietenkin hänen katseensa osui Cajanderin neliskanttiseen ja vakavaan naamaan, jonka kulmikuuteen sekoittui aavistus vauvamaista pyöreyttä.

Olimme osanneet odottaa, että Raunon katoaminen huomattaisiin ennen pitkää. Olimme varautuneet siihen, että etsinnät alkaisivat ja meiltäkin kysyttäisiin, mitä tiesimme opettajamme liikkeistä, mutta vasta lehteen painettu katoamisilmoitus muutti tekemme minulle todelliseksi. Rauno oli poissa. Hän oli kuollut. Ja minä olin siitä osaltani vastuussa.

Ehkä juuri siksi muistan aamun yksityiskohdat niin tarkasti. Papijottirullat äitini tukassa, keittimestä leijailevan kahvin tymeän tuoksun. Paahtoleivän mustuneen pinnan. Sanomalehden rapinan ja äitini kysymyksen: ”Jotenkin tutunnäköinen mies. Eikö tämä ole sinun opettajasi?”

”Ai, mitä? Kuka?”

Sanoin sen niin välinpitämättömästi kuin kykenin ja mieitin, huomasiko äitini äänessäni ja kasvoissani mitään erikoista.

”Tässä sanotaan, että yhteislyseon lehtori Rauno Cajander on kadonnut.”

Olin luultavasti kalmankalpea kuunnellessani, kuinka äiti luki uutista ääneen. Siinä kerrottiin, että 41-vuotias lukionlehtori oli jättänyt saapumatta työpaikalleen joululoman jälkeen. Havainnot hänen liikkeistään pyydettiin ilmoittamaan poliisille.

ENSIMMÄINEN LUKU

Minun nimeni on Henri Jaatinen. Täytin äskettäin neljäkymmentäkolme vuotta, olen naimisissa toista kertaa ja kolmen lapsen isä. Esikoispoikani Aamos on ensimmäisestä, nuorena solmitusta ja lyhyeksi jääneestä avioliitostani. Kaksi nuorimmaista lastani olen saanut nykyisen vaimoni Iisan kanssa. He molemmat käyvät ala-astetta. Kolmasluokkalainen Tinka ja hänen kaksi vuotta nuorempi veljensä Tarmo, jonka lempiväri on punainen ja jonka kaikki ystävät ovat tähän mennessä olleet tyttöjä.

Nykyinen vaimoni on osakkaana kuntosalilla, jossa hän hoitaa kaikkea mahdollista paperitöistä ja vessanpesusta jumppatuntien ohjauksiin. Hän syö ateriansa työpäivän aikana pienissä erissä muovipurkeista, joihin hän asettelee aamuisin keitettyä riisiä, raejuustoa, siemeniä, marjoja ja höyrytettyä kanaa, kalaa ja kalkkunaa. Hän pukeutuu tiukkoihin, urheilullisiin vaatteisiin työssä ja vapaa-ajalla. Hän on kaunis, hymyilevä, helposti ruskettuva nainen, jonka vaalennetut hiukset on useimmiten sidottu poninhännälle ja jolla on jalassa joko värikkäät lenkkikossut (kuin konditorian vitriinin herkulliset leivokset, joista hän ei aina pysty kieltäytymään) tai mustat ohutkorkoiset avokkaat, joiden ansiosta hänen takapuolensa näyttää entistä piukemmalta, lähes olemattomalta. Hänen kanssaan minun ei ole tarvinnut lukea iltaisin ääneen kristillisiä avioliitto-oppaita eikä

hän ole koskaan tyhjentänyt lahjaksi saamaani viinipulloa viemäriin.

Työskentelen Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan eksegetiikan laitoksella tutkijana ja tuntiopettajana. Olen erikoistunut Uuden testamentin selitysooppiin, erityisesti evankeliumeihin ja apokryfiteksteihin. En osannut arvata urani suuntaa vielä perusopintojeni aikana, sillä klassisten kielten – latina, heprea ja muinaiskreikka – opiskelu tuotti minulle aluksi suuria vaikeuksia.

Nautin kuitenkin uppoutuessani tenttikirjoihin Hieta-niemen hautausmaan lähellä sijaitsevan Domus Academican kirjaston hiljaisissa nurkkauksissa ja saalistaessani tarvitsemaani tieteellisen julkaisusarjan osaa pääkirjaston korkeista hyllyistä ja maanalaisista varastoista, sillä olen viihtynyt pienestä pitäen hyvin yksin. Vietin aikaa syvällä kaupungin hälinän alapuolella, kallioon hakattujen kirjavarastojen uumenissa ja pökerryin ajatuksesta, kuinka monia miljoonia sivuja tietoa ja tuhansien ja taas tuhansien työvuosien tutkimustyötä ympärilleni oli arkistoitu.

Suoritin vauhdilla kirjatenttejä saadakseni kasaan opinto-
viikkoja ja viihdyin kirjastoissa sulkemisaikaan asti. En innostunut juhlimisesta, baareissa istumisesta, kotiviiniämpäreiden tyhjentämisestä opiskelijasoluissa, siitä riehakkaan toiveikkaasta tunnelmasta, jossa koko maailma tuntui olevan avoin.

Valmistuttuani teologian maisteriksi toimin joitakin vuosia seurakuntapastorina kahdessa eri seurakunnassa Helsingissä. Samalla suoritin jatko-opintojani ja valmistelin liseniaattityötä Matteuksen evankeliumista, tarkemmin ottaen siinä esiintyvistä Jeesuksen repliikeistä, jotka hän on todennäköisesti tai melko todennäköisesti sanonut oikeasti. Tehtyäni tutkimustyötä viisi vuotta saatoin todeta, että Jeesuksen omia lauseita on Matteuksen evankeliumissa vähän.

Avioeroni jälkeen otin papinvirastani opintovapaata ja ryhdyin laajentamaan tutkimusaiheittani väitöskirjaksi. Myöhemmin sain dosentuurin ja siirryin vähitellen kokonaan yliopiston palvelukseen. Se oli luonnollinen askel, sillä minulla ei ollut ollut koskaan aikomusta ryhtyä papiksi, vaikka sainkin pappisvihkimyksen suhteellisen nuorena. Olin haaveillut lukevani arkkitehdiksi mutta kirjoitusten jälkeisenä keväänä huomasin pänttääväni teologisen tiedekunnan viittä pääsykoekirjaa samalla kun työskentelin Kuusavan vanhalla hautausmaalla ja hoidin Cajanderien sukuhautaa; vielä silloin Raunon ruumista ei ollut löydetty.

Ajastani seurakuntanuorena en ole juuri puhunut työ-kavereilleni yliopistolla. Joskus olemme toki käyneet kahvihuoneessa läpi uskonnollisia taustojamme ja vertailleet herätysliikkeitä, joiden vaikutuksessa olemme varttuneet. Kerran ajautuessamme nuoruusaikoja perkaavaan keskusteluun laitoksemme käytävällä yksi kollegoistani muisti, että entisessä kotikaupungissani eräs saarnaaja oli kadonnut ja että hänen ruumiinsa löytyi vasta pitkän ajan jälkeen.

”Eikö se ollut juuri Kuusavassa?” hän kysyi. ”Henri, sinähän olet sieltä kotoisin? Muistan lukeneeni joskus tapauksesta. Siitä oli valtakunnan lehdissäkin.”

En tiedä, mistä aloittaisin tarinani. Voin kai kutsua tätä ripiksi tai *confessioksi*. Latina saa sanan kuulostamaan jotenkin ylevältä, yhtä aikaa hienostuneelta ja ummehtuneelta niin kuin se olisi viinikellarissa pölyyntynyt arvoviini. *Quidquid Latine dictum sit, altum videtur*. Kaikki mikä on sanottu latinaksi, vaikuttaa syvälliseltä. Joskus käännän kuulemani mainoslauseet ja uudet sanonnat rakastamalleni kuolleelle kielelle – pieni harrastukseni, jolla pidän yllä latinantaitoani.

Ehkäpä palaan alkuun, lapsuuteeni, aikaan ennen koulu-

ikää, jolloin ensimmäistä kertaa ymmärsin, että maailmassa saattoi olla jotain muuta kuin se minkä näemme.

Minun hoitotätini oli pirteä, kovaääninen ja värikkäisiin mekkoihin mieltynyt nainen, jonka nimi oli Katariina Niinen. Hän oli kotirouva, ja ainoa työ josta hän sai palkkaa oli minut kaitsemiseni. Vaikka hänen ei tarvinnut poistua tyylihuonekaluja pursuavasta kerrostaloasunnostaan (en muista että olisimme koskaan viettäneet aikaa puistossa), hän oli aina huolellisesti laittautunut. Katariina Niinen oli kahdella jalalla sipsutteleva parfymeria, hurmaava kimara tuoksua, väriä ja juhlallista kampausta. Hänellä oli makuuhuoneessaan meikkauspöytä, jonka jalat muistuttivat pitkäraajaisen metsäneläimen sääriä ja jonka kannen alla olevat lokerot olivat täynnä helminauhoja, rannekoruja, sormuksia, ripsivärejä, huulipunaputkiloita, luomivärikoteloita, pieniä voidepurkkeja ja monenlaisia siveltimiä täydellisessä epäjärjestyksessä, mikä oli erikoista, sillä kotiaan hän imuroi päivittäin ja taisteli huisku aseenaan huonekaluille laskeutuneita pölyhiukkasia vastaan. Kylpyhuoneessa oli suurentava peili, jonka ääressä Katariina käytti ripsientaivutinta, tutki ihoaan ("Ei kai taas ole tullut uusia juonteita!") ja asetteli hiussuortuviaan millintarkasti oikeille paikoilleen, yhtä huolellisesti kuin siirteli mattojen hapsuja ja oikaisi tauluja.

Katariinan mies oli yhtä kovaääninen kuin vaimonsa. Hän tervehti puristamalla kättäni niin että sormet pusertuivat kasaan. "Katos, Henri! Mitä nuorelle miehelle kuuluu?" Onneksi minut haettiin usein pois ennen kuin mies tuli töistä; äitini teki lyhyttä päivää ja käteni säästyivät murskaamisilta.

Niinisten perheen ainoa lapsi, minua kuusi vuotta vanhempi Sinimari, piti minua pikkusisaruksenaan, tai oikeastaan sisarenaan, jota hänellä ei ollut. Hän huvitteli pukemalla minut pieneksi jääneisiin vaatteisiinsa, kirkkaanvärisiin

sukkahousuihin, mekkoihin ja äitinsä korkokenkiin, joilla otin haparoivia askeleita hänen järjestämässään muotinäytöksissä. Hän meikkasi minut huulipunilla, maskaralla, puuterilla, poskipunalla ja luomivärillä ja veti päähäni peruukin ennen kuin päästi minut eteiskäytävän catwalkille.

”Ja seuraavaksi näemme aivan upean kotelomekon”, Sinimari selosti, ja minä yritin pysytellä pystyssä ja pitää nilkkani suorina niin kuin hän oli opettanut.

Näytöksen jälkeen, kuin palkinnoksi uuvuttavasta urakasta, makasimme vierekkäin Sinimarin sängyssä ja hän luki minulle sarjakuvia. Käperryin hänen kainaloonsa ja siirsin päätäni niin, että tunsin poskeani vasten nupuillaan olevien rintojen pehmeiden. Toisinaan makasin punaa yhä huulillani Sinimarin koulupöydän alla tutkimassa Niinisten kirjajhyllystä löytämäni kirjasarjaa, jonka nimi oli Ikuisia kertomuksia. En osannut lukea, mutta selasin kaiken minkä sain käsiini. Punakantisiin kirjoihin oli koottu Raamatun tarinoiden kuvitettuja lyhennelmiä. Maatessani Sinimarin jaloissa ja katsellessani kuvia tulisessa pätsissä vahingoittumattomina seisovista miehistä, egyptiläisen sotajoukon hautautumisesta mereen ja leijonan luolassa mietteliäänä istuvasta miehestä aloin vakuuttua siitä, että olin jonkin jännittävän ilmiön äärellä, tekemässä kenties jotain kiellettyä. Selailin verkkaisesti kirjaa ja nostin tuon tuosta katseeni Sinimarin haarakiilaan. Hän ei pannut pahakseen sitä, että hivuttauduin kirjoituspöydän alle ihailemaan hänen sukkahousujen verhoamia sääriään ja varpaita, joiden maalattujen kynsien punainen väri erottui sukankärkien alta. Se oli meidän yhteinen kielletty leikkimme. Muistan yhä kihelmöinnin joka lävisti vartaloni, kun makasin aloillani katse harhailien Raamatun tarinoista hoitotätini tyttäreeseen, joka levitti huolimattomasti jalkojaan ja kohensi pikkuhousujensa asentoa. Olin hänen puuteroitu

lemmikkinsä, joka lojui jaloissa ja hieroi pikkupojan elintään lattiaa vasten ymmärtämättä, mistä huumaava hyvänolon-tunne kumpusi.

Ehkä sallitte muutaman huomion uskonnollisesta kokemuksesta. Väitän, että sitä ei olisi olemassa ilman taidetta. Me tarvitsemme hurmioituaksemme sielumme pohjimmaisat kerrokset lävistävää musiikkia. Tarvitsemme sanoja, joiden lukeminen murtaa patoja, joita emme tienneet olevan olemassa. Maalauksia, joiden katseleminen salpaa hengen. Siksi kirkoissa soi musiikki ja niiden seinät ja katot on koristettu taideteoksia. Siksi jumalanpalveluksessa luetaan tarkasti valittuja tarinoita – harvemmin listoja Eelamin, Haarifin ja Beesain ja muiden juutalaisten kantaisien jälkeläisistä.

Uskontomme on kaiverrettu mollivoittoisiin sävelmiin. Suuriin kertomuksiin, jotka kertovat pienistä ihmisistä. Liikuttuaksemme meidän ei tarvitse kuin kuulla kotiin palaavasta tuhlaajapojasta tai alku tarinasta, joka kertoo kivitystä odottavasta syntisestä naisesta, jonka kivittäjät jättävät rauhaan yksi kerrallaan. Tiedämme mihin kertomukset johtavat; osaamme kuvitella isän rakastavan halauksen ja kuulemme määräyksen aloittaa juhla valmistelut ja teurastaa parhaimmat lampaat, kun maailmalla ryvettynyt poika raahautuu kotiin. Näemme mielessämme kohtausten, jossa kirjanoppineet punnitsevat käsissään kiviä, julmia teloitusvälineitä, ja kuulemme rahan kun Jeesus Nasaretilainen piirtää kepillä hiekkaa; ja kun häneltä kysytään, mitä hänen mielestään naiselle on tehtävä, tiedämme hänen vastauksensa ja odotamme liikuttuneina, että saamme kuulla hänen sanansa: ”Se joka teistä on synnitön, heittäköön ensimmäisen kiven.”

Vanhempani olivat säästäneet minut uskonnolliselta kasvatukselta emmekä lukeneet kotona edes iltarukousta. En

usko, että heillä oli mitään ideologista syytä olla opettamatta minulle kristinuskon perusteita. Uskonto ei vain sattunut olemaan heille merkityksellinen asia. Nyt kun isäni lähestyy seitsemääkymmentä, hän kuuntelee radiohartauksia ja kääntää televisiosta päälle kanavan, joka näyttää uskonnollista ohjelmaa aamusta yöhön.

”Sinun isäsi on välillä ihan outo”, äitini sanoi muutama vuosi takaperin, kun kävin tervehtimässä vanhempiani. ”Katsellee telkkarista kuinka joku amerikkalainen pastori puhuu Raamatun kirjoista, ja sitten hän luennoi minulle niin kuin olisi itsekin jonkinlainen saarnamies.”

Sitä kai kuoleman lähestyminen teettää; uskonto alkaa kiinnostaa, varmuuden vuoksi.

”Kai se menee ohi”, minä lohduutin äitiä, joka oli selvästi harmistunut.

”Toivottavasti.”

Olin väärässä. Olen muutaman kerran todistanut, kuinka isä innostuu pitämään palopuheen kristinuskon ainutlaatuisuudesta. Hän roihahtaa liekkeihin pienestäkin kipinästä, vaikkapa kuullessaan muslimimaiden keskinäisistä kahinoista tai lukiessaan uutisen hindujen uskonnollisessa juhlassa kuoliaaksi tallautuneista pyhiinvaeltajista. ”Juuri noin käy, kun palvoo väärää jumalia”, hän mutisee ja yrittää saada minut mukaan väittelyyn.

Hyvin toisenlaisen uskonnollisen elämyksen koin kolmannella luokalla. Oli viikonloppu, eikä matalien elementtitalojen ympäröimällä pihallamme näkynyt kavereita, joiden kanssa olisin voinut pelata jalkapalloa. Päätin mennä hakemaan ystävääni Teemua leikkimään. Heidän autonsa oli parkkipaikalla, joten oletin hänen olevan kotona. Soitettuani ovikelloa oven avasi ystävänä isä pikkutakissa ja solmio kaulassa. Hän sanoi,

ettei Teemu voinut tulla ulos, mutta pyysi minut peremmälle, ohjasi olohuoneeseen, jossa oli meneillään jokin tilaisuus. Jokaisella tuolilla, sohvalla ja jopa sohvan käsinjoilla istui ihmisiä pyhäpukuihin sonnustautuneina.

Ajattelin ensin, että joku oli kuollut, mutta hyväntahtoisista hymyistä päättelin, ettei kyseessä ollut muistotilaisuus. Minulle etsittiin tuoli ja sain käteeni samanlaisen lehden kuin muillakin oli. Sen piirroskuviissa tyyneyttä säteilevä seurue vietti aikaa paratiisimaisessa puistossa villieläinten seurassa; kauniita, onnellisia ihmisiä, komeita miehiä kauluspaidoissa ja hillittyjä naisia mekoissaan, kuin filmitähtiä aamupäivän seesteisellä piknikillä.

”Henri”, ystäväni isä sanoi. ”Henrihän sinä olet.”

”Kyllä.”

Yritin istua liikkumatta ja selkä suorassa.

”Me olemme juuri tutkiskelemassa, millaista on Jehovan meille tarkoittama elämä.”

Nyökkäsin.

”Mitä luulet, Henri, haluaisitko sinä elää ikuisesti maan päällä?”

”Haluaisin.”

Toivoin vastanneeni oikein. En halunnut loukata ketään enkä pilata harrasta tunnelmaa.

”Tiedätkö, että se on mahdollista. Meidän jokaisen on mahdollista elää paratiisissa. Niin Jehova on meille kertonut. Mukava että haluat kuulla lisää siitä millaisia suunnitelmia Jehovalla on sinun varallesi.”

Hän näytti sormella, missä kohtaa he olivat parhaillaan menossa.

”Voisitko lukea meille kaikille seuraavan kappaleen?”

Tein niin kuin pyydettiin. Luin pienen pätkän tekstiä ja sitten kuuntelin, kuinka muut jatkoivat siitä.

Opin että Jehova oli sama asia kuin Jumala ja että tekstin oheen painetut kuvat paratiisista antoivat esimakua elämästä kuoleman jälkeen.

Paratiisissa paistoi aina aurinko ja kirkas vesi solisi putouksissa. Siellä pukeuduttiin täydellisesti istuviin vaatteisiin, syötiin tuoreita hedelmiä ja oltiin hyväntuulisia. Siellä ihmisillä oli valkoinen hammasrivistö ja leijonia lemmikkeinä. Itse olisin kyllä mieluummin halunnut kissan, mutta muuten paratiisi tuntui oikein mukavalta paikalta.

Painoin pääni lattiaa kohti ja rukoilin, kun niin kehoitettiin.

Olen oppinut, että rukoillessa ollaan silmät kiinni ja kasvot kohti lattiaa.

Rukoillessa kuunnellaan, mitä äänessä oleva rukoilija kertoo Jumalalle. (Tai Jehovalle. Tai kenelle rukous milloinkin osoitetaan.)

Rukoillessa anotaan ja kiitetään vuoron perään.

Rukouksessa toistetaan Jumalan eri nimiä mahdollisimman usein.

Rukouksessa ylistetään Jumalaa, koska hän on suuri ja erinomainen ja kaikkivoipa eikä väsy kuulemaan kuinka häntä kehuaan.

Rukouksessa kerrotaan muille rukoilijoille, millainen Jumala on, sillä he eivät ehkä tiedä sitä vielä.

Rukouksessa kerrotaan muille, millaisia Jumala haluaa heidän olevan.

Rukouksessa pyydetään anteeksi tekoja, sellaisiakin, joita ei ole tehty.

TOINEN LUKU

Olin kuudentoista, kun perheeni muutti Kuusavaan, pääradan varrella sijaitsevaan pieneen kaupunkiin, jonka harva osaa merkitä kartalle. Kuusava ei kuulu niihin paikkoihin, jotka vetävät puoleensa kesäisin sankoin joukoin matkailijoita. Itään ja pohjoiseen suuntaavat katselevat sitä asemalla junanvaunusta ja autolla sen ohitse kiitävät näkevät siitä vilauksen moottoritien sillalta. Kuusavan tärkein nähtävyys oli pitkään kaupungintalo, joka oli ikuistettu kaikkiin kaupungista tehtyihin postikortteihin – silloin kuin sellaisia vielä lähetettiin.

Muuton myötä perheemme siirtyi rataa pitkin itään, pienestä rautatien varrella seisovasta asemakaupungista toiseen samanlaiseen, kaupunkiin, jossa tulisin viettämään nuoruuteni ja josta haluaisin pois heti kun mahdollista, heti kun olisin saanut päähäni valkolakin. Halusin pois, sillä halusin unohtaa, mutta se ei ollut niin yksinkertaista kuin olin ajatellut. *Omnia mea mecum porto*, sanovat latinistit. Kaiken omani kannan mukani.

Isäni työskenteli makeisfirman myyntiedustajana. Hänen tärkein työvälineensä oli farmarimallinen Peugeot, jonka hän vaihtoi muutaman vuoden välein uudempaan. Käytyään myyntipiirinsä myymälöissä esittelemässä uusia purukumikakkuja ja täytelakritsoja ja maistattamassa tehtaan kehittämiä uutuussukklaita ja -konveheteja hän istuskeli olohuoneemme

ruskeassa nahkatuolissa ja soitteli sivupöydälle siirtämästään puhelimesta liikkeisiin ja varmisti tilauksia.

”Kuinka paljon laitetaan tulemaan uutta makua?” hän kysyi. ”Onko varma, että viisi laatikkoa riittää? No mutta sen kysyntä on kyllä ollut todella kovaa.”

Isä oli saanut vastuulleen entistä laajemman alueen; se oli yksi syy muuttoomme. Toinen oli se, että entiseen kotikaupunkiimme oli rakenteilla ongelmajätelaitos ja äitini oli vakuuttunut, että se altistaisi asukkaat myrkyllisille kaasuille. Ydinvoimalaonnettomuudesta Neuvostoliitossa oli kulunut vain muutama vuosi ja sen kauhukuvat olivat piirtyneet äitini muistiin.

Äitini oli työskennellyt ruokakaupassa ja siellä hän oli myös aikoinaan tavannut isäni, mutta Kuusavassa hän toteutti unelmansa omasta yrityksestä ja ryhtyi tekemään ompelutöitä keskustassa sijaitsevalle kangaskaupalle.

Vanhempieni ostama rivitalon päätyhuoneisto sijaitsi rauhallisella asuinalueella radan väärällä puolella entisillä savipeliloilla, joista lohkaistuja tontteja oli annettu aikoinaan kovasta vastustuksesta huolimatta Karjalasta saapuneille evakoille. Paremmat ja alkuperäisemmät kuusavalaiset asuivat hiekkaharjun päällä ja tähyilivät sieltä muita alaspäin.

Huonekalumme ja pahvilaatikoihin pakattu irtaimisto siirtyivät muuttofirman rekassa uuteen kotiimme ja suuri osa laatikoista oli pitkään purkamatta eteisen seinustalla, sillä isällä ei ollut muuton aikaan lomaa eikä äiti halunnut tehdä yksin päätöksiä sen suhteen, mihin tavarat laitetaan. Hän odotti, että isä palasi työreissuilta, sillä kaipasi tämän mielipidettä.

”Pöytäliinat olisi pantava jonnekin. Mikä olisi niille hyvä paikka? Viikkaanko ne vaatehuoneeseen alimpaan hyllyyn?”

”Viikkaa vaan.”

”Onko vitriini maljakoille hyvä paikka?”

”On.”

Minulla oli oma huoneeni ja äidillä ja isällä oli omansa. Lisäksi oli vierashuone, jossa oli levitettävä sohva ja taso äidin ompelukonetta varten. Ohuita lastulevyseiniä, sisäkattossa muutamia kosteuden jättämiä länttejä (seurauksena silloisesta muodista tehdä tasakattoisia taloja), tapetit, jotka olivat imeneet vuosikausia edellisen omistajan tupruttelemien savukkeiden käryä. Sammaloitunut pieni piha ja maalausta kaipaava aita, joka erotti meidät ainoasta seinänaapuristamme, eläkeikää lähestyvistä naisesta, jolla oli aina paljon asiaa tai ainakin hän toisti kaiken moneen kertaan.

Olohuoneen sohva ja nojatuolit oli suunnattu kohti nurkassa olevaa televisiota. Kirjahyllyssä oli muutama tietosanakirjasarja, isän joulupaketeista löytämiä Tom Clancyn romaaneja, muutama keittokirja ja elämäkerta, kehystettyjä valokuvia perhejuhlista, maljakoita, kristallilaseja ja kaikkein ylimpänä rivillinen ulkomailta tuotuja tuliaispuллоja, jotka toimivat jonkinlaisena muistutuksena ulkopuolisen maailman olemassaolosta. Ne toivat pelkällä olemassaolollaan lohdutusta äitini kaukokaipuuseen.

Ensimmäinen kesäni Kuusavassa oli kuuma. Varjot olivat lyhyitä ja teräviä ja päivät pysähtyneitä. Omakotialueen kadut olivat autioita, sillä kuusavalaiset lomailivat mökeillään ja kiersivät autoillaan sukulaisissa, ja ne joilla oli asuntovaunu, olivat ankkuroineet sen leirintäalueelle järven kupeeseen.

Kulutin aikaani kaupungissa, jossa en tuntenut ketään. Järjestelin postimerkkikokoelmaani ja tutkin haavilla pyydystämiäni hyönteisiä mikroskoopilla. Olin pikkuvanha niin kuin

ainoat lapset joskus ovat; rasittava, vähän liian kunnollinen, kirjakieltä puhuva nuorukainen, joka kuunteli kohteliaasti kylään tulevien aikuisten juttuja.

Huomasin odottavani koulun alkamista vaikka se myös ahdisti. Joutuisin tutustumaan uusiin ihmisiin ja sen ajatteleminen hermostutti. Kävin kesän ajan kirjeenvaihtoa parhaan ystäväni kanssa. Kirjoitin mitä olin tehnyt, ja sain vuorostani häneltä luettelomaisen raportin kuulumisista, mutta syksyn edetessä yhteydenpitomme kuihtui, kirjeiden tulo harveni ja lopulta tyrehtyi.

Vietin loman viimeisinä viikkoina aikaani kirjaston viileässä pääsalissa ja etsin sen hyllyiltä filosofian klassikoita, Hegeliä ja Nietzscheä ja muiden suurien ajattelijoiden teoksia, sillä kuvittelin niihin perehtymisen olevan lukiolaisen velvollisuus. En ymmärtänyt lukemastani paljoakaan mutta yritin päästä kirjan aina loppuun asti – periaate, jota noudatin pitkään, ihan kuin kirjailija olisi pahastunut, jos lukija jättäisi teoksen kesken.

Luin myös kaunokirjallisuutta. Muutaman romaanin Dostojevskilta ja muutaman Herman Hesseltä. Kahlasin väkisin Thomas Mannin Taikavuoren ja mietin kuinka joku jaksoi jaaritella satoja sivuja täysihoidossa viruvista tyhjäätoimitajista.

Tunsin mielihyvää ajatuksesta, ettei kukaan muu ikäiseni käyttänyt lomaansa yhtä syvälliseen puuhasteluun, mutta tosiasiassa olin tylsistynyt. Se oli siihenastisen elämäni kuumiin ja puuduttaviin kesä.

Kuusavan yhteislyseo oli valkoinen nelikerroksinen kivitalo, joka sijaitsi lähellä urheilukenttää ja jäähallia sekä puistoa, johon oli rakennettu kuunsirpin muotoinen kukkula ja jonka sydämenä toimi suuri pyöreä suihkulähde. Seistessäni suihkulähteen laidalla lukuvuoden ensimmäisenä päivänä huomasin

sen pohjalla polkupyörän, jonka ympärillä uiskenteli ruutanoita.

Kouluun saavuttuani minut ohjattiin toiseen kerrokseen pylväiden hallitsemaan, punaisilla linoleumlaatoilla päällystettyyn saliin, jota reunustivat jalustoille nostetut rintakuvat suurmiehistä. Topelius, Lönnrot, Kivi, lisäksi joitakin vähemmän tunnettuja senaattoreita, tiedemiehiä ja suomalaisuusaatteen ajajia. Hymyttömiä kasvoja ilman vartaloita. Niissä ei ollut suurta eroa biologian luokan kaappien päällä tähyileviin täytettyihin lintuihin.

Ulkopuolisuuden tunne oli huumaaava. Etsin paikkaani täpötäydestä salista ja pelkäsin huitovani repullani alas jonkin pysteistä. Puheensorina katkesi, kun harmaantunut mies nousi salin edessä korokkeelle ja kapusi puhujanpönttöön. Pian selvisi että suoraryhtinen lyhyehkö herrasmies, jonka englantilaistyyllisen pikkutakin kynnärpäitä peittivät nahkaiset paikat, oli rehtori Kalevi Jonasson.

Rehtori kopisteli mikrofonia ja tervehti meitä pistävällä äänellä.

”Hyvää huomenta uudet ja vanhat oppilaat! Hyvää huomenta opettajakollegat ja muu henkilökunta! Toivoakseni kaikki ovat keränneet kesän aikana voimia koulutyötä varten.”

Avajaispuheessaan Jonasson korosti koulun arvoja ja perinteitä ja mainitsi, millä aloilla Kuusavan yhteislyseon entiset oppilaat olivat myöhemmässä elämässään kunnostautuneet. Päätoimittajina, poliitikkoina, lakimiehinä, arkkitehteinä, diplomi-insinööreinä, lääkäreinä ja upseereina – se jos jokin oli koulun perinteisiin sopiva ja Jonassonia miellyttävä uravalinta. (Myöhemmin kuulin, että hänen sanottiin pyrkineen upseeriksi, mutta koska hän ei ollut riittävän pitkä kadettikouluun, hän haki opetuslalle ja pääsi komentamaan nuorten miesten lisäksi myös nuoria naisia, sillä entinen Kuusavan

poikalyyseio oli muuttunut Kuusavan yhteislyseoksi hänen aloittaessaan uransa.)

Jonasson puhui leuka ylös kohotettuna. Ajattelin, että jos hän kävelisi sateessa, hänen sieraimensa täyttyisivät vedellä.

”Tässä talossa me vaalimme perinteitä”, Jonasson selosti. ”Me kunnioitamme tärkeinä pitämiämme arvoja. Me rakastamme isänmaatamme ja työskentelemme sen tulevaisuuden eteen. Ilomme ja kunniamme on olla toisillemme hyödyksi.”

Joku takanani supisi jotakin vieruskaverilleen, mutta lievä häiriötekijä ei jäänyt rehtorilta huomaamatta. Hän vaikeni ja jatkoi vasta kun salissa vallitsi jälleen täysi hiljaisuus.

”Te olette kaupungin vanhimman koulun oppilaita”, Jonasson sanoi. ”Näiden seinien sisälle on kerääntynyt aina kunnianhimoisin oppilasaines. Voitte olla ylpeitä siitä, että olette Kuusavan yhteislyseon opiskelijoita. Pyydän teitä muistamaan, että edustatte koulua kaikkialla missä liikuttekin, joten toimikaa aina niin, että koulumme voi olla teistä ylpeitä.”

Luokkamme kokoontui neljännen kerroksen perimmäisessä luokahuoneessa. Opettajanpöydän taakse asteli hieman vaappuen lyhyt kumarainen mies, jonka pikkutakin lieve ulottui pitkälle reiteen. Hänen selkänsä oli vääntynyt ja painanut ennestään lyhyen varren kasaan, ja myöhemmin sain tietää, että hän oli sairastanut nuoruudessaan polion.

”Laitetaan jakoon koulun esite”, mies ilmoitti kärsimättömästi ja antoi eturivissä istuvalle pinon vihkosia. ”Luekaa se. Kysykää sitten, jos jokin on epäselvää.”

Ja ennen kuin kukaan ehti viitata, mies tiivistä kaiken olennaisen muutamaaan lauseeseen: ”Lukujärjestyksessä lukee, milloin on mikäkin tunti ja missä luokassa. Olkaa ajoissa paikalla oikean oven takana. Ei tämä ole sen monimutkaisempaa.”

Ja vasta sitten hän esitteli itsensä hätäisesti.

”Ilmoitus Rauno Cajanderin katoamisesta julkaistiin paikallislehdessä pari viikkoa sen jälkeen, kun olimme jättäneet hänet avantoon.”

Ensimmäisen uskonnollisen elämyksen Henri on kokenut maatessaan pöydän alla ja tuijottaessaan hoitotädin tyttären sukkahousujen haarakiiilaa.

Lukioikäisenä Henri ajautuu raamattupiiriin, jolla on karismaattinen vetäjä ja paljon toistan kauniimpia tyttöjäseniä. Eletään 1990-luvun alkua ja maailmanlopun merkit ovat ilmassa. Mutta kun kukaan ei tempaakaan nuoria raamattupiiriläisiä taivaaseen, monen usko alkaa horjua ja eristäytyneen piirin sisällä kytenee jännitteet purkautuvat kohtalokkain seurauksin.

Jukka Behmin romaani on kertomus horjumattomasta uskosta, orastavasta rakkaudesta sekä vallasta, jolle mikään ei ole pyhää.

